

Готовність дитини до навчання в школі: сучасний погляд

Коченгіна Маріанна Вікторівна, завідувач
секції розвивального навчання кафедри
методики дошкільної та початкової освіти
КВНЗ "Харківська академія неперервної освіти",
канд. пед. наук

Шановні колеги та батьки!

Дошкільне дитинство – це не підготовка дитини до школи.

Дошкільне дитинство – це період життя дитини, яке вона має проживати щасливо, у грі, у спілкуванні з рідними й однолітками.

І такою, здоровою, щасливою, радісною, упевненою в тому, що вона – гарна, дитина має приходити до школи і спокійно, з інтересом там навчатися, граючись.

Сьогодні в нашій країні – війна. Багато чого змінилося в житті наших дітей. І, якщо раніше спостерігалися прояви інтелектуальної втоми в учнів перших класів, то зараз наші діти переживають стресові ситуації та горе.

У якому віці дітям найкраще розпочинати навчання у школі? – це тема постійних дискусій серед батьків, освітян, психологів та представників органів влади, які формують освітню політику в різних країнах світу.

А питання, скільки років навчатися, вже не стоїть на порядку денному в більшості країн світу та Європи.

У країнах Європи здобуття повної загальної середньої освіти триває переважно 12 років (18 країн), у 17 країнах – 13 років, а у 2 країнах – 14. Такі дані наводяться в **науково-аналітичній доповіді «Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура»**, яка підготовлена провідними науковцями Національної академії педагогічних наук України, **Василем Кременем, Олександром Ляшенком та Оленою Локшиною.**

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidy-do-shkoly/2020/12/04/>

Особливості початку навчання в школі в зарубіжних країнах

У більшості країн Європи діти починають навчатися з 6 років (22 країни), з 7 років навчаються у 7 країнах. З 5 років розпочинають навчання в чотирьох країнах: Кіпр, Мальта, Англія та Туреччина, але там збільшена й тривалість навчання – до 13 років.

В Ірландії та Північній Ірландії навчаються з 4 років, але тривалість навчання тут 15 та 14 років відповідно.

Наприклад, в Англії, де діти починають відвідувати школу з 5 років, початков а школа має 2 етапи:

- ключовий етап 1 – з 5 до 7 років;
- ключовий етап 2 – з 7 до 11 років.

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichni-dity-do-shkoly/2020/12/04/>

Готовність дітей 5 та 6 років до навчання у школі

Сучасні психологи та нейропсихологи визначають готовність дитини до навчання у школі за певними критеріями, такими як: фізична готовність, психічна, моральна, вольова, мотиваційна та інтелектуальна готовність.

Українські науковці Макаренко С.І. та Пуресіна Н.О., використовуючи психологічні методики, досліджували відмінності психологічної готовності до навчання у школі дітей 5-річного й 6-річного віку

Результати цього дослідження наведено на наступних слайдах.

Компоненти ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Мотиваційна готовність

Дітей 6-річного віку навчання приваблює як серйозна змістовна діяльність, яка призводить до певного результату, важливого як для самої дитини, так і для дорослих, що її оточують. **Діти 5-річного віку виявляють прагнення до школи тільки заради зовнішніх атрибутів (тобто їх приваблює саме приміщення школи, предмети шкільного інтер'єру тощо), що свідчить про їхню неготовність до навчання.**

Інтелектуальна готовність

Серед дітей, які брали участь у дослідженні, **високий рівень** інтелектуальної готовності до навчання у школі продемонстрували 73% 6-річок і лише 14 % дітей 5-річного віку. **Середній рівень** показали 27% дітей 6-и років, та 72% дітей 5 років. 14% 5-річок мали **низьку інтелектуальну готовність** до школи, **натомість 6-річок із низьким рівнем інтелектуальної готовності дослідники не виявили взагалі.**

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichni-dity-do-shkoly/2020/12/04/>

Компоненти готовності до школи

Емоційно-вольова готовність

Діти 6-річного віку здатні зменшити імпульсивність реакцій і можуть тривалий час виконувати не дуже привабливе завдання. **Діти ж 5-річного віку не мають вольової регуляції поведінки, що свідчить про їхню неготовність до навчання в школі.**

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidity-do-shkoly/2020/12/04/>

Компоненти готовності до школи

Психологічна готовність

Високий рівень цієї готовності показали 59% 6-річок, а серед 5-річок – лише 5% дітей. **Середній рівень** у 41% 6-річок та 76% 5-річок. Також 19% 5-річок продемонстрували **низьку психологічну готовність. Натомість 6-річок із низьким рівнем психологічної готовності, як і у випадку з інтелектуальною, науковці не виявили.**

Тобто серед дошкільників як 5-річного, так і 6-річного віку досить великий діапазон відмінностей психологічної готовності до навчання в школі.

Як бачимо, результати дослідження показують, що діти 6-річного віку мають набагато більшу готовність до школи, ніж 5-річні.

Такої ж думки дотримуються багато українських психологів.

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidy-do-shkoly/2020/12/04/>

Компоненти готовності до школи

Психологічна готовність *(продовження попереднього слайда)*

Психологиня Світлана Ройз пояснює, що не лише 5-річні, а й навіть 6-річні діти не завжди готові до навчання у школі.

Оскільки в них переважає ігрова мотивація, а не навчальна, вони ще не володіють уміннями витримувати розчарування чи виконувати завдання, які їм не подобаються, та не настільки готові бути частиною групи й усвідомлювати, що є певні правила, яких потрібно дотримуватися.

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidy-do-shkoly/2020/12/04/>

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ РАНЬОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ

Останніми роками спостерігається масове раннє навчання дітей дошкільного віку. Дітей, вже починаючи з 3-4 років, батьки навчають читати, рахувати, а ще логіці, риториці, віддають на музичні гуртки або на приватні уроки до вчителя іноземної мови... Але, наприклад, вивчивши назви цифр від 1 до 10, дитина може промовляти їх, але рахувати не вміє.

Міністерство освіти і науки України в Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти загалом застерігає педагогів дошкільної освіти від **надмірної інтенсифікації інтелектуального розвитку дітей**. Самі ж педагоги аргументують цю інтенсифікацію попитом батьків готувати дитину до навчання у школі.

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidy-do-shkoly/2020/12/04/>

Наслідки інтенсифікації інтелектуального розвитку:

- ❑ із запізненням формуються важливі і необхідні для цього віку елементарно-природні навички (дитина не вміє зав'язувати шнурки, застібати ґудзики, різати хліб тощо);
- ❑ порушується особистісний розвиток (затримується формування природних для цього віку компонентів особистісної зрілості, з'являються певні особистісні й поведінкові девіації (страхи, тривожність, нав'язливість тощо), надміру ранні й виражені соціальні страхи, часті захворювання, алергії, дизартрії, емоційні дисфункції тощо);
- ❑ затримується формування навчальної мотивації, виникають різноманітні невротичні реакції, у т.ч. виявів і ознак дезадаптації, здатних переростати в стійкі риси особистості й «вивчену безпорадність».

ЯК ВИЗНАЧИТИ, ЧИ ГОТОВА ДИТИНА ЙТИ ДО ШКОЛИ?

Національним законодавством визначається, що початкова освіта здобувається, як правило, **з шести років** (частина 4, стаття 12 Закону України «Про освіту»).

Тобто формулювання закону припускає певну варіативність – і коли саме дитині йти до школи, мають вирішити батьки.

**Що ж треба врахувати батькам, ухвалюючи це рішення,
радить дитячий психолог Світлана Ройз:**

Коли батьки обирають, у якому віці краще віддати дитину до школи – в 5,6 або 6 чи 7 років, їм варто поставити собі кілька наступних запитань та в їхньому контексті поспостерігати за дитиною. Запитайте себе:

- Скільки часу ваша дитина може залишатися без мами?
- Чи вважає дитина стосунки з батьками надійними? Якщо дитина відчуває себе у сім'ї в безпеці і має підтримку, вона зможе проявляти активність та допитливість.

Що ж треба врахувати батькам,

ухвалюючи це рішення,
радить дитячий психолог Світлана Ройз
(продовження попереднього слайда):

- Чи може дитина впоратися з напругою та розчаруванням? Наприклад, якщо дитина не отримує бажаного одразу, якщо у неї щось не вийшло, якщо дитина хотіла відповісти, а педагог запитав іншу дитину.
- Чи готова дитина до спілкування з різними людьми, чи є у неї досвід взаємодії та спілкування з іншими?
- Чи зможе дитина впоратися із напруженням, якщо вчитель не приділяє їй персонально увагу певний час. Адже вчитель не зможе приділяти весь свій час лише одній дитині.
- Чи вміє дитина сприймати себе частиною групи? Тобто, приміром, чи розуміє вона, що коли вчитель звертається до всієї групи із проханням відкрити зошити, він звертається і до неї. Як що дитина цього не розуміє, вона не відкриє зошит, поки до неї не звернуться персонально.
- Чи просить дитина про допомогу в інших, чи впевнена вона, що їй допоможуть?

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidy-do-shkoly/2020/12/04/>

Що ж треба врахувати батькам,

**ухвалюючи це рішення,
радить дитячий психолог Світлана Ройз**
(продовження попереднього слайда):

- Коли дитина вчиться писати букви, якщо вона каже: «Я намалювала букву», це означає, що в неї ігрова мотивація, а якщо говорить: «Я написала букву» – навчальна.
- Наскільки батьки стримують або дозволяють дитині рухову активність, наскільки вона розкута у своїх рухах? Координація рухів та фізична активність пов'язані з вольовою та емоційною сферою дитини.
- Чи є в дитини розпорядок дня? Це впливає на її вміння дотримуватися певних правил та на загальне відчуття безпеки.
- Наскільки дитина вважає себе «хорошою просто так».

ГРА – ПРОВІДНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Для дитини у віці до семи років **провідним видом пізнавальної діяльності є гра**. Цей факт багаторазово підтверджений психолого-педагогічними дослідженнями, оскільки саме у грі дитина цього віку гармонійно розвивається та розкриває свій потенціал.

Ще з давніх часів різні науковці стверджували про важливість та освітню цінність гри в житті не лише дитини. Популярною у психології та педагогіці є теорія гри німецького психолога Карла Гроса. Розглядаючи роль гри з педагогічної точки зору, психолог називає саме педагогічне заняття ігровою практикою за напрямом навчання дитини, яка формує поступовий і нетравматичний перехід дитини від свободи перших років життя до більш відповідальної навчальної роботи у школі.

В **Інструктивно-методичних рекомендаціях МОН щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти** йдеться про те, що саме в період від п'яти до шести (семи) років відбуваються цілісні зміни особистості дитини, під час провідної ігрової діяльності формується світогляд, засвоюються етичні норми та проявляються нові види діяльності, які дозволяють перейти дитині до нової стадії розвитку в іншій соціальній ситуації. **Головним у старшому дошкільному у віці є формування особистісних якостей дитини.**

Реформа НУШ спонукала переглянути

Державний стандарт початкової освіти і відповідно освітні програми та навчальні плани для початкової школи.

Тому початкова освіта в рамках концепції Нової української школи поділяється на два цикли:

- адаптаційно-ігровий (1-2 класи)
- основний (3-4 класи).

І під час першого циклу навчання у класі та поза його межами організовується за допомогою ігрових методів Це, приміром, проведення у класі ранкових зустрічей, групових занять, які включають інтелектуальні ігри та вправи для об'єднання групи, обмін інформацією. Під час таких занять дитина водночас грається, навчається, розвиває необхідні навички та легше адаптується після дошкільного етапу до навчання у школі.

Джерело: <https://eo.gov.ua/chy-hotovi-p-iatyrichnidy-do-shkoly/2020/12/04/>

Як розуміють «готовність до школи» в європейських країнах?

Скориставшись матеріалами дисертаційного дослідження
МИКИТЕЙЧУК ХРИСТИНИ ІВАНІВНИ
«ПІДГОТОВКА ДИТИНИ ДО ШКОЛИ
В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА»

Надаємо відповіді на це запитання на наступних слайдах.

Фрагмент Основної навчальної програми дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти в Республіці Польща від 14 лютого 2017 р. (за дослідженнями Х.І. Микитейчук)

Досягнення дитини в кінці дошкільної освіти

І. Фізична область розвитку дитини. Дитина готова до навчання в школі:

- 1) звітує про фізіологічні потреби, самостійно виконує основні гігієнічні заходи;
- 2) виконує діяльність з самообслуговування: одягання та роздягання, включаючи точні дії, наприклад, застібання ґудзиків, зав'язування шнурків;
- 3) їсть їжу, використовуючи столові прибори, накриває стіл і прибирає після їжі;
- 4) повідомляє про необхідність фізичних вправ, відпочинку тощо;
- 5) бере участь у рухливих іграх, включаючи ритмічні, музичні, імітаційні ігри, з аксесуарами або без них; виконує різні форми руху: біг, стрибки, четвереньками, метання;

Фрагмент Основної навчальної програми дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти в Республіці Польща від 14 лютого 2017 р. (за дослідженнями Х.І. Микитейчук)

Досягнення дитини в кінці дошкільної освіти

1. Фізична область розвитку дитини. Дитина готова до навчання в школі (продовження попереднього слайда):

6) ініціює будівельні ігри, роби сам, будує, використовуючи іграшки, корисні матеріали, у тому числі природний матеріал;

7) виконує такі дії, як: прибирання, упаковка, тримання предметів однією рукою та обома руками, дрібні предмети із застосуванням належних за формою тримачів для рук, використовує канцелярський хват при малюванні, малюванні та перших спробах написання;

8) виконує основні вправи, що формують звичку підтримувати правильну поставу тіла;

9) демонструє фізичну форму та координацію настільки, що дозволяє розпочати систематичне навчання складних занять, таких як читання та письмо.

Фрагмент Основної навчальної програми дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти в Республіці Польща від 14 лютого 2017 р. (за дослідженнями Х.І. Микитейчук)

Досягнення дитини в кінці дошкільної освіти

II. Емоційна область розвитку дитини. Дитина готова до навчання в школі:

- 1) розпізнає та називає основні емоції;
- 2) поважати емоції - своїх та інших людей;
- 3) переживає емоції таким чином, що дозволяє йому адаптуватися до нового середовища, наприклад, в новій групі дітей, новій групі дітей старшого віку, а також у новій групі дітей і дорослих;
- 4) представляє свої емоції та почуття, використовуючи характерні для дитини форми вираження;
- 5) розлучаючись із батьками без страху, усвідомлює, що така розлука може бути довшою чи коротшою;

Фрагмент Основної навчальної програми дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти в Республіці Польща від 14 лютого 2017 р. (за дослідженнями Х.І. Микитейчук)

II. Емоційна область розвитку дитини. Дитина готова до навчання в школі (продовження попереднього слайда):

6) розрізняє приємні та неприємні емоції та почуття, усвідомлює, що всі люди їх відчують і переживають;

7) шукає підтримки в емоційно важких ситуаціях; реалізує власні стратегії за підтримки дорослих чи однолітків;

8) помічає, що не всі пережиті емоції та почуття можуть бути основою для негайних дій, він контролює неприємні емоції, наприклад, очікуючи власної черги в грі чи іншій ситуації;

9) співпереживає емоціям і почуттям людей з найближчого оточення;

10) помічає, що тварини мають здатність відчувати, проявляє доброту та турботу щодо них;

11) бачить емоційну цінність природного середовища як джерело естетичного задоволення.

Фрагмент Основної навчальної програми дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти в Республіці Польща від 14 лютого 2017 р. (за дослідженнями Х.І. Микитейчук)

Досягнення дитини в кінці дошкільної освіти

III. Соціальна область розвитку дитини. Дитина готова до навчання в школі:

- 1) виявляє самооцінку як особистість, висловлює повагу до інших людей і, поважаючи ці цінності, встановлює стосунки з однолітками;
- 2) відчуває і пояснює свою приналежність до сім'ї, нації, групи дитячого садка, групи хлопців, групи дівчат та інших груп, наприклад, театральної групи, спортивної групи;
- 3) використовує своє ім'я, прізвище, адресу;
- 4) використовує ввічливі фрази, вітаючи, прощаючись, ситуацій, що вимагають вибачення та прийняття наслідків його поведінки;

Фрагмент Основної навчальної програми дошкільної освіти для дитячих садків, дошкільних відділів у початкових школах та інших форм дошкільної освіти в Республіці Польща від 14 лютого 2017 р. (за дослідженнями Х.І. Микитейчук)

III. Соціальна область розвитку дитини. Дитина готова до навчання в школі (продовження попереднього слайда):

5) оцінювати їх поведінку в контексті проведених заходів та завдань, а також прийнятих групових норм; приймає, поважає та створює правила групової гри, взаємодіє з дітьми в грі, корисній роботі та відпочинку;

6) називає та визнає цінності, пов'язані з навичками та соціальною поведінкою, наприклад, повага до дітей та дорослих, повага до Батьківщини, доброта, виявлена до дітей та дорослих - обов'язок, дружба, радість;

7) поважає власні та чужі права та обов'язки, звертаючи увагу на їхні індивідуальні потреби;

8) приділяє увагу іншим дітям і дорослим;

9) спілкується з дітьми та дорослими, використовуючи словесні та невербальні повідомлення; висловлює свої соціальні очікування щодо іншої дитини, групи.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

БАЖАЮ УСПІХУ ВАШІМ ДІТЯМ!